

**Xavər Əlizadə, ADPU-nun doktorantı, Bakı şəhəri, 132-
134 №-li Təhsil Kompleksinin ibtidai sinif**

**“Həndəsi fiqurların üzləri, tilləri və təpələri” mövzusunda interaktiv
metodla tədrisi təcrübəsi**

Açar sözlər: həndəsi fiqurlar, üzlər, tillər və təpələr

Ключевые слова: геометрические фигуры, грани, ребра и вершины

Key words: geometric figure, faces, edges and method

Standartlar: 3.2.2.Müxtəlif əlamətlərə görə həndəsi fiqurların təsnifatını
aparır və nəticəni şərh edir.

Məqsədlər: Fəza fiqurlarından kub, düzbucaqlı prizma, kürə, silindr və konusu
tanıdığını nümayiş etdirir.

- Fiqurlar çoxluğundan bu həndəsi fiqurları ayırır;
- Həndəsi fiqurlarla oxşar olan əşyaları seçir;
- Həndəsi fiqurların təpə, til və üzləri sayını bilir.

Bacarıqlar: -Həndəsi fiqurların üzlərini, tillərini, təpələrini göstərmə və sayma;
-Həndəsi fiqurların düz üzlərini kağız üzərinə qoymaqla şəklini
çəkmə;
-Şəkillərlə verilmiş əşyaları həndəsi formalarına görə qruplaşdırma.

Təchizat: Həndəsi fiqurlar dəsti, bu fiqurlarla eyni formada olan əşyalar, həndəsi
fiqurların şəkilləri.

İş formaları: Böyük və kiçik qruplarla iş cütlərlə və fərdi iş, əməkdaşlıq.

Üsullar: Beyin həmləsi, BiBÖ cədvəli, müşahidə, araşdırma, təqdimat,
“Yalançı tapmaca”.

Dərsin gedişi

1.Sinfin təşkili – 2 dəq.

Sinfə daxil olub, salamladıqdan sonra davamiyyəti yoxlayıb, dərsdə iştirak
etməyənləri qeyd edib, sinfi nəzərdən keçirir və lazım gələrsə tərbiyəvi təsir
göstərirəm, aşağıdakı üsulla şagirdləri 4 qrupa bölür. Bu məqsədlə şagirdlərə
üzərində (2-1; 3-1; 4-1; 5-1) misallar yazılmış kiçik kağızları paylayır. Stollar

(1,2,3,4) nömrələnir, onlar “kub”, “düzbucaqlı prizma”, “silindr” və “konus” adlandırılırlar. İş vərəqləri, vatman kağızı, riyaziyyat 2 dərslisi, həndəsi fiqurların şəkilləri kiçik qruplara paylayır.

2.Motivasiyanın yaradılması və problemin qoyuluşu – 5 dəq.

Əvvəlcə, müstəvi həndəsi fiqurlar haqqında biliklər təkrar olunur:

M: Kvadrat, üçbucaq və dairə kimi fiqurlar hansı əlamətlərinə görə fərqlənirlər?

Ş: Həmin həndəsi fiqurlar təpələrinə, tərəflərinə və bucaqlarına görə fərqlənirlər.

M: Müstəvi fiqurlar neçə ölçülüdür?

Ş: Müstəvi fiqurlar ikiölçülüdür. Məsələn düzbucaqlının, kvadratın yalnız eni və uzunluğu var, qalınlığı (hündürlüyü) yoxdur.

Tədqiqat sualı: Fəza fiqurları neçə ölçülüdür?

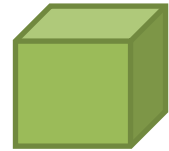
Fəza fiqurları hansı əlamətlərə görə fərqlənirlər?

3.Tədqiqatın aparılması – 10 dəq.

Hər kiçik qrupun şagirdləri tədqiqat sualı ətrafında axtarış aparır, fikirləşir.

İş vərəqlərində göstərilən tapşırıqlar icra edilir və müvafiq qeydlər aparılır.

1 “Kub” qrupu. a)Kubun təpələri, tilləri və üzlərinin sayını təyin edin (şək.1).

Şək.1

b)şək.2-də verilmiş kubiklərin sayını təyin edin.

Şək.2

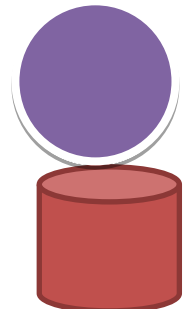
2. “Düzbucaqlı prizma” qrupu. a)Düzbucaqlı prizmanın təpələri, tilləri və üzlərinin sayını təyin edin. (şək.3).

Şək.3

b) şək.2-də göstərilmiş kubiklərin sayını təyin edin.

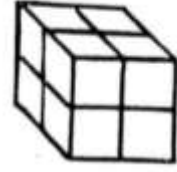
3. “Silindr” qrupu. a) Silindr və kürənin təpələri, tilləri və üzlərinin sayını təyin edin (şək.4; 5)

Şək.4

b) şək.6-da göstərilmiş kubiklərin sayını təyin edin.

Şək.5

Şək.6

4. “Konus” qrupu. a) Konusun təpə, üz və tillərini təyin edin. (şək.7).

Şək.7

b) şək.8-də göstərilmiş kubiklərin sayını təyin edin.

Şək.8

4.İnformasiya mübadiləsi – 5 dəq.

Hər qrup öz işinin nəticəsini təqdim edir. Qrupların işi lövhədən asılır.

5. İnformasiya müzakirəsi – 5 dəq.

Əvvəlcə müəllim hər fiquru göstərdikcə şagirdlər də stollarında olan fiqurların içindən həmin fiquru tapıb göstərlər və adını söyləyirlər.

Sonra “Yalançı tapmaca” oyunu keçirirəm.

Kubu götürür və deyir:

-Mən kubun bir xüsusiyyətini fikirləşmişəm. Kim tapa bilər, bu hansı xüsusiyyətdir?

-Kubun 6 üzü var.

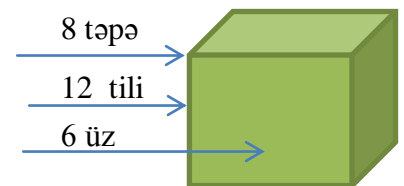
-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Kubun 12 tili var.

-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Kubun 8 təpəsi var.

-Söylədiyiniz düzdür, mən bu xüsusiyyəti fikirləşmişəm.(şək.9).

Şək.9

Bir şagirdi çağırıb şəkli lövhədə çəkdirirəm.

Tapşırığın mənası ondan ibarətdir ki, mən, əslində, heç bir xüsusiyyət fikirləşməmişəm. Məqsədim şagirdlərdən həndəsi fiqurların xüsusiyyətlərini soruşmaq və lazım gələndə cavabda oyunu dayandırmaqdır.

Sonra oyunu başqa şagirdə ötürür. Şagirdin də öz cavab variantı var və onun sinif qarşısında “çox qalması” üçün iştirakçıları ən maraqlı xüsusiyyət fikirləşməyə vadar edir. Bu da əsas məqsədə, yəni verilən məsələyə dair biliklərin aktuallaşmasına çox kömək edir.

Şagird düzbucaqlı prizmanı götürüb deyir:

-Mən düzbucaqlının maraqlı xüsusiyyətini fikirləşmişəm, bu hansı xüsusiyyətdir?

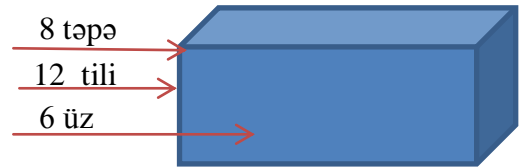
-Düzbucaqlının 6 üzü var.

-Fikirləşdiyim bu xüsusiyyət deyil.

- Düzbucaqlının 12 tili var.

-Bunu da fikirləşməmişəm. Şəkli cavab verən şagirdə lövhədə çəkdirirəm

-Düzbucaqlının 8 təpəsi var.

Şək.10

-Düz tapdın, mən bu xüsusiyyəti fikirləşmişdim.

Başqa bir şagird silindri götürüb, göstərərək deyir:

-Mən bu silindrin maraqlı xüsusiyyətini fikirləşmişəm, bu hansı xüsusiyyətdir?

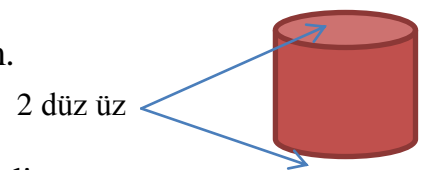
-Silindrin 2 düz üzü var.

-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Silindrin tili yoxdur.

-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Silindrin təpəsi yoxdur.

Şək11

-Düz tapdın, mən bu xüsusiyyəti fikirləşmişdim.

Daha başqa bir şagird konusu götürüb, göstərərək deyir:

-Mən bu konusun maraqlı xüsusiyyətini fikirləşmişəm, bu hansı xüsusiyyətdir?

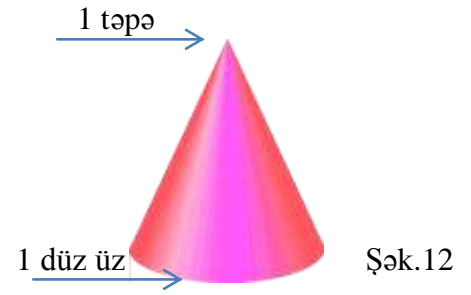
-Konusun 1 düz üzü var.

-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Konusun 1 təpəsi var.

-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Konusun tili yoxdur. (şək.12).

-Düz tapdın, mən bu xüsusiyyəti fikirləşmişdim (şək. 12). Həmin şagirdə lövhədə şəkli çəkdirirəm.

-Başqa bir şagird kürəni əlinə götürüb, göstərərək deyir.

-Mən bu kürənin maraqlı xüsusiyyətini fikirləşmişəm, bu hansı xüsusiyyətdir?

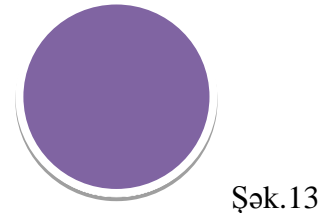
-Kürənin üzü yoxdur.

-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Kürənin tili yoxdur.

-Xeyr, mən başqa xüsusiyyəti fikirləşmişəm.

-Kürənin təpəsi yoxdur (şək.13).

-Düz tapdın, mən bu xüsusiyyəti fikirləşmişdim. Həmin şagirdə şəkli lövhədə çəkdirirəm.

-Bu həndəsi fiqurlar haqqında daha nə deyə bilərik?

Kubun, düzbucaqlı prizmanın, silindrin, konusun müxtəlif sayda düz üzləri var. Bu üzlər kvadrat, düzbucaqlı, dairə formasında olur. Üzlərinin kəsişmə nöqtəsi təpə nöqtəsidir. Üzlərinin kəsişmə xətti tili adlanır.

Oyunun sonunda deyirəm:

-Uşaqlar, bizim bugünkü dərsimizin mövzusu elə “kub”, düzbucaqlı prizma, konus, silindr və kürədir.”

6. Ümumiləşdirmə və nəticə - 5 dəq.

Ümumiləşdirmək məqsədilə BiBÖ cədvəlindən istifadə edib, şagirdlərin iştirakı ilə əvvəlcə birinci, sonra ikinci, daha sonra üçüncü sütun doldurulur

	Bilirik	İstəyirik bilək	Öyrəndik			
			Fəza fiqurları	Tili	Düz üzü	Təpəsi
	Kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konus və kürə fəza fiqurlarıdır. Kub, düzbucaqlı prizma, konusun müxtəlif sayda düz üzləri var. Üzlərin kəsişmə xətti til adlanır. Tellərin kəsişmə nöqtələri təpə nöqtəsi adlanır.	Kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konus və kürənin neçə düz üzü və neçə tili və təpələri var? Kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konus və kürə necə ölçülür?	Kub	12	6	8
			Düzbucaqlı prizma	12	6	8
			Silindr	0	2	0
			Konus	0	1	1
			Kürə	0	0	0
			Kub, düzbucaqlı prizma, silindr, konus və kürə üçölçülüdür. Onların eni, uzunluğu və hündürlüyü var.			

7. Yaradıcı tətbiqetmə - 3 dəq

Bu məqsədlə aşağıdakı tapşırıqlar verilir:

Tapşırıq 1.

1.Tap görək, bu hansı fiqurdur?

Şagirdlər bir-birinə fəza fiqurları ilə bağlı suallar verirlər. O, birisi onu cavablandırarsa sual verənə özü sual vermək hüququ qazanır. Bu qayda bütün cütlər arasında aşağıdakı məzmunlu suallarla davam etdirilir:

1.Mənim bir fiqurum var. İki üzü var, tili və təpəsi yoxdur. Bu, hansı fiqurdur?

2.Mənim bir fiqurum var, Nə üzü var, nə tili, nə də təpəsi var. Bu, hansı fiqurdur?

3.Mənim bir fiqurum var, 6 üzü, 12 tili və 8 təpəsi var. Bu, hansı fiqurdur?

4.Mənim bir fiqurum var, 1 üzü, 1 təpəsi var, tili yoxdur. Bu, hansı fiqurdur?

Tapşırıq 2. Şagirdlərdə, öz ətrafında həndəsi fiqurları görmək bacarığını və təfəkkürləri inkişaf etdirmək məqsədilə öyrətdiyiniz həndəsi fiqurlara oxşarlığı olan əşyaların adlarını yazın:

1.Kub: zər, müxtəlif ərzaq qutuları, oyuncaq kublar və s.

2.Düzbucaqlı prizma: karandaş qutusu, kibrit qutusu, domino daşı, ətir qutusu, kitablar və s.

3.Konus: bayram papaqları, konus formalı süzgəc, kosa papağı və s.

4. Silindr: müxtəlif dəmir və şüşə qablar, boya qutuları, su boruları, konserv qutuları, stəkan, şam, karandaş və s.

5.Kürə: muncuqlar, portağal, qarpız, top, şar və s.

Tapşırıq 3: verilmiş şərti
 ödəyən fiquru və
 bu fiqurla formaca
 eyni olan əşyaları
 seç (şək.14).

8.Qiymətləndirmə və refleksiya – 2 dəq.

Şək.14

Qiymətləndirmək üçün əvvəlcədən meyar cədvəli hazırlayır və divarda görünən yerdə asılır. Dərsin bütün mərhələlərində, habelə iş vərəqləri təhlil etməklə qruplar aşağıdakı kimi qiymətləndirilir. Qiymətləndirmə “*” işarəsi ilə aparılır.

Meyarlar Qruplar	Fəza həndəsi fiqurları tanıyır	Fiqurları seçə bilir	Öz ətrafında olan həndəsi fiqurları tanıyır	Fəza həndəsi fiqurların xüsusiyyətlərini bilir
“Kub”	*****	*****	*****	*****
“Düzbucaqlı prizma”	*****	*****	*****	*****
“Silindr”	*****	*****	****	*****
“Konus”	*****	*****	****	****

9. Evə tapşırıq – 2 dəq.

Hər şagird evdəki əşyaların içərisində həndəsi fiqurlara oxşar olan əşyaların adlarını dəftərinə yazsın.

Ализаде Хавер

**Опыт преподавания темы «Грани, ребра и вершины геометрических фигур» интерактивным методом
 PEZİOME**

В статье показана методика преподавания темы интерактивным методом

Khaver Alizadeh

Teaching practice of subject on “Geometric figures, edges, faces and vertices” with an interactive method

SUMMARY

The article described teaching practice of subject with an interactive method.